

פרשת שלה

א

רשעים הללו 'ראו' ולא לקחו מוסר

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים. (יג, ב)

במדרש וגם ברש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה מרים על עסקי דיבה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

כדי להבין למה מדייק המדרש בלישנא ד'ראו', ואם לא ראו הלא שמעו.

נקדים מה דאיתא בגמרא במסכת ברכות (ה:): דנגעים אינם בכלל יסורים של אהבה. ופריך הגמרא והתניא מי שיש בידו אחת ממראות נגעים הללו אינו אלא מזבח כפרה וכו'.

ומשני כאן בצינעא תחת בגדיו. כאן בפרהסיא, דכפרהסיא אינם של אהבה וכו' עיין שם.

לפי זה יובן, דבלא זה לא מצינן למודרש סמוכים דלא לקחו מוסר ממרים שלקתה על עסקי דיבה. דהא יש פתחון פה לכל מוציאי דיבה לאמר דמרים צדקת היתה והנגעים היו גבה יסורים של אהבה, ואין כאן מוסר למו.

משום הכי מדייק המדרש ואמר 'ראו' אם כן הוי בפרהסיא ואינם של אהבה כנוכר לעיל ושפיר מתמה אף ד'ראו' אם כן ידעו שעל עסקי דיבה לקתה ואף על פי כן לא לקחו מוסר.

(חנוכת התורה)

ב

בזכות 'דוד המדבר' יקומו 'מתי חוץ לארץ' לתחיית המתים

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וגו'. (יג, ב)

פירוש רש"י אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג, יז) אַעֲלֶה אֶתְכֶם מִן־מִצְרַיִם וְגו' חיהם שאני נותן להם מקום למעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה.

ובספר אמרי נועם להגה"ק מדושיקאוו זלה"ה כתב ראיתי בספרים דלכן נשאר אותו הדור במדבר ולא נכנסו לארץ ישראל כדי שיקומו לעתיד לבוא כל מתי חוץ לארץ לתחיה בזכותן, דאלמלי נכנסו לארץ לא היו מתי חוץ לארץ קמים לתחיה, עד כאן תוכן דבריו.

ולפי זה אפשר לומר מה שכתב רש"י ז"ל חיהם כלומר בשביל חיהם הנצחיים של מתי חוץ לארץ שיזכו לקום בתחית המתים על כן אני נותן להם מקום למעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה, ובזכותם יקומו כל מתי חוץ לארץ לתחיה כנ"ל.

(דברי יואל שמ"ו)

ג

'קל וחומר' שלא לדבר על 'עצים ואבנים', 'מ'משה' שלא נחשב בעיניו ל'כלום'

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים. (יג, ב)

הנה רש"י ז"ל כתב למה נסמכה פרשת מרים לפרשת מרגלים לפי שלקתה על

רבינו ע"ה מדת הענוה, ולא לקחו מוסר ממרים, מחמת שאמרו שזהו גרע יותר שדברה במשה רבינו ע"ה, והם לא דיברו רק על עצים ואבנים.

אבל יהושע שגם הוא היה בחינת ענוה, לכך היה מרגיש ענותנותיה של משה רבינו ע"ה (והווי שפיר הקל וחומר ממרים), ולכן ובד חמא משה ענותנותיה של יהושע אמר לו יה יושיעך מעצת מרגלים.

(אך פרי תבואה)

באותה שעה' כשרים היו

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה וְגו' בְּלִמְ אַנְשִׁים. (יג.)
(ג)

פירוש רש"י כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו.

ופני אריה בשם הגאון ר' יצחק הורוויץ ז"ל כתוב דבשבול מ' יום שהלכו המרגלים נתעכבו במדבר מ' שנים ויום לשנה נחשב להם, ובעד יום שהלכו להגל נתעכבו במדבר שנה, נמצא בעד 'שעה אחרת' נתעכבו במדבר 'חצי חודש'.

ועל כן קשה לרש"י הלא כתיב (יהושע ד, יט) וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעֶשְׂרֵי יוֹם וְחָסַר ד' יוֹם מִן אַרְבַּעִים 'שנה' וגם נחסר י"א ימים' מחורב שבאלו הכי היו צריכין לילך ועולה 'ט"ו יום', נמצא לפי זה נתעכבו במדבר מ' שנה חסר חצי חודש שהוא חסר שעה אחד למגין הימים.

לכך פירוש רש"י דאותה שעה כשרים היו והיינו 'שעה אחד' כשרים היו, ולכך לא נתעכבו במדבר בעד 'שעה אחד' שהיו

עסקי דבה שדברה באחיה, ושרשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

ושמעתי להקשות דהנה מבואר (ערכין טו:) על הפסוק וַיִּצְיֵאוּ דְבַת הָאֲרִי, ומה אלו שדברו על עצים ואבנים כך עלה בידם, קל וחומר לאדם שמדבר כחבירו על אחת כמה וכמה, והנה לפי זה האריך היה להם לקחת מוסר ממרים, דמרים דברה במשה רבינו ע"ה אדון הנביאים, והם דברו על עצים ואבנים.

אמנם יש לומר דהנה משה רבינו ע"ה נאמר עליו (במדבר יב, ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עִנּוּ מְאֹד וְגו', (ואמרו חכמינו ז"ל (חולין פב.) גדול מה שנאמר במשה ממה שנאמר באברהם אבינו, דאלו באברהם אבינו ע"ה נאמר (בראשית יב, כו) וְאֲנִי עֶפְרָיִם, ובמשה נאמר (שמות טו, י) וַנִּחַנּוּ קָדַח, שלא נחשוב בעינו לשום ישות בעולם), ואם כן בודאי היו יכלין לקחת מוסר ממרים שלא דברה רק במשה שלא היה בעצמו שום ישות, קל וחומר ארץ ישראל שהיא על כל פנים בחינת עצים ואבנים.

אמנם מבואר בספר הישר לרבינו תם ז"ל שכל ב' דברים שהם מסוג אחד יכולין להשיג זה את זה, וכגון חוש השמע יכול להשיג הקול, והעין המראה, מה שאין כן ב' דברים שאינם מסוג אחד, ולכן הנברא אינו יכול להשיג את השי"ת שאינם מסוג אחד, שהוא הנברא והשי"ת הוא הבורא.

והנה מבואר בזהר הקדוש (ח"ג קנה.) דלכן המרגלים הוציאו דבת הארץ על שדימו בנפשם שבארץ ישראל לא היו ראויים להיות נשיאים, ואם כן כיון שנהגו במדת הגאווה לכך לא השיגו מדת משה

‘יהושע’ היה מעביר על מדותיו שמעבירין לו כל פשעיו

והנה לדעתי יש לומר גם כן על דרך זה, והנה מבואר בדברי חכמינו ז"ל (ראש השנה יא.) דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו.

והקשה לו לתרגום יונתן בן עוזיאל דאם היה בכח משה רבינו להציל את יהושע מחטא על ידי ברכתו, למה לא הציל גם כן שאר המרגלים, ואם לא יכול להציל גם הם מחמת שהבחירה היא חפשית, אם כן מהיכא היה יכול להציל את יהושע.

ולכן פירוש וכד חמא משה ענותנותיה דיהושע שמעביר על מדותיו, וממילא אם יחמא חס וחלילה ימחול לו השי"ת, לכן היה יכול להגין עליו שלא יחמא כלל כיון דהכל חד הוא ולמה לו להתלכלך בחמא על כל פנים.

ויש לומר גם כן דלכן לצדיק כזה מוסיפין לו על שנותיו, כי לצדיק אחר אין מניחין להוסיף לו על שנותיו שלא יחמא, כדכתיב (איוב טו, טז) הֲיֵן בְּקִדְשָׁיו לֹא יֵאֱמִין, אבל לזה שמעביר על מדותיו יכול להוסיף לו, ודוק.

(אך פרי תבואה)

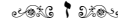
מי שיש בו מדת 'ענוה' יעמוד תחלה בתחיית המתים ויקרא משה להושע בן נון יהושע. (יא.)

(טז)

איתא במדרש שלעת תחיית המתים יקראו אותם על שמם, על פי אלפא ביתא.

ותירין שלקחו מן הסגול של בן שב"א, ונשאר בן בחיר"ק כך אמר רבינו מזה"ר יעקב יצחק מלובלין משם זקינו שהוא אבי אם אמי והוא נכון.

(היכל הברכה קאמארא - אנרא דכלה)

ממדת 'ענוה' דיהושע לא ידעו אם עברו רוב שנותיו ויקרא משה להושע בן נון יהושע. (יא.)

(טז)

בתרגום יונתן בן עוזיאל וכד חמא משה ענותנותו קרי משה להושע בר נון יהושע.

ונקדים מזה שמפרש בספר אור חדש על התורה על פי הא דאמרו (יומא לה:) דבאם עברו רוב שנותיו של אדם ולא חמא שוב לא יחמא, והנה יהושע היה אז אחר רוב שנותיו, כי שנותיו היה מאה ועשר שנים, והלא הוצרך לפחד שיחמא.

רק משום דאמרו חכמינו ז"ל (תניגה ה.) שאמר מלאך המות דאי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסף להו הנך שנין של הנספה בלא משפט, ולכן דאג משה רבינו ע"ה שלא יוסיפו לו עוד שנין, ולא יהיה עוד אחר רוב שנותיו, וזהו וכד חמא משה ענותנותיה וכו'.

וכתב עוד דזהו גופא הטעם שמוסיף הנך שנין דמאן דמעביר במיליה כדי שיוכל עוד לחמוא, עד כאן דבריו, דברי פי חכם חן.

יב

סימן אם הוא 'דבר מצוה' שצריכין 'חיזוק' ממניעות וְהִתְחַזְּקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ. (יג, כ)

רש"י ז"ל הביא מדברי חכמינו ז"ל דיהושע וכלב לא נטלו כלום, עיין שם.

וצריך ביאור איך לא קיימו יהושע וכלב מה שנצטוו מפי משה וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ.

וגם צריך ביאור אומרו וְהִתְחַזְּקֶתֶם, דכי מה חיזוק שייך כאן כשצריכין ליטול מפרי הארץ, ולמה צריכין התחזקות לזה.

ואפשר לומר דמשה רבינו ידע דלכל דבר מצוה יש נסיונות מרובים, וצריכין התחזקות גדולה נגד כל מניעות, ואם אין צריכין שום התחזקות או יש בה סימן מובהק שאינו בגדר מצוה, ודברים עתיקים.

(וכמו שאמר אאמו"ר ז"ע בקדושת יום טוב פרשת ויקהל אות ג' דכאשר נחקר בכל תהלוכותינו נראה דמרחא גדולה אצל כל איש להיות ניעור כל הלילה לעסוק בתורה הקדושה או לומר איזה פסוקי תהלים, ואפילו לילך דרך קצר בשביל מצוה וכדומה קשה בעיני כל איש ואיש, אמנם אם נצרך למלאכה כוונתנו עולם הזה יהיה ניעור אף כמה לילות ולא ייעף ולא ייגע כלל, עיין שם.)

ועל כן כאשר ציוה עליהם משה ליקח מפירות הארץ מסר סימן מובהק ליהושע וכלב שלא יכשלו בדבר באמרו 'וְהִתְחַזְּקֶתֶם' וְלִקְחֶתֶם, פירוש דתנאי הוא בדבר דרק אם תראו שצריכין חיזוק לזה שאינו בא בניקל כל כך רק אז מצוה אני אליכם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ.

ועל כן כיון שראו יהושע וכלב שהמרגלים נטלום בניקל בלי שום התחזקות, ידעו כבידור כי לדבר עבירה

נתכוונו, על כן לא לקחו עמהם, כי אדעתא דהכי לא ציווה משה רבינו ע"ה ליטול, והבן. (טיב לבב)

יג

במשך מ' יום יכולים להגיע לטבע חדשה

וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹרַת הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. (יג, כה)^א

ויש לומר בדרך רמז דהנה ראיתי בספרים (עיין צעמיל קטן סוף י"ח) דאם יש לו לאדם איזה מדה רעה חס וחלילה יתגבר עליו ארבעים יום, נגד יצירת הולד, ואז יגיע אל טבע חדשה, ולא יהיה בו מדה זו.

וזהו שרמזה התורה וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹרַת הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם, שיכול לשוב מארציות שלו מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם, ויהיה כבריה חדשה אז, ודוק.

(אך פרי תבואה)

^א ראיתי להוכיח פה את אשר שמענו מפה קדוש המחבר הרה"ק רבי צבי חירש מליסקא ולל"ה, כי בימי ילדותו אותה נפשו המהורה לבוא בסוד האמת ולדעת בחכמת הקבלה, אבל לא עלתה בידו, עד שמצא כתוב הנ"ל שבארבעים יום יכול האדם להיות כבריה חדשה, ונהג בעצמו כן ופרש עצמו מכל הנאות עולם הזה כל ימי משך המ' יום.

ובסוף המ' יום בליל שבת קודש נחלש מאוד וחמפתו השיגה, וכחצות הלילה נתעורר משינתו ממש כבריה חדשה, ומעם מעם וריח טוב ממש כריח גן עדן, ואשר מעולם לא מעם כוונתו, ובעניני עולם הזה הריח סירחון גדול עד למאוד, וכן בעניני העבירה, ומה גם אצל הבעלי נאה לא היה יכול לעמוד כלל וכלל מחמת הסירחון שבו, ומאז והלאה יוגבה לבו בדרכי ה', והיה הולך וגדול וכא בסוד ה'. (אך פרי תבואה שם)